

Зміст

Вступ. Навіщо це все	11
1. Лучеськ: етимологія, початки й давні легенди	18
2. Луцьк за трьох князів	25
3. Місто його королівської милості. Луцьк у Речі Посполитій	43
4. Луцьк часів Російської імперії	114
5. Луцьк у ХХ столітті: чи перемогла епоха людину	162
Замість післяслово. Навіщо нам історія Луцька	212
Примітки	216

Вступ. Навіщо це все

Шкільна історія мені здавалася нуднуватою. Якись князі, армії, дати, події... Я не дуже вчитувався, що там робив якийсь князь у далекому Києві. Мене завжди цікавило, що ж було тут, на цій вулиці, де нині моя школа, де мій будинок. Тут жили люди, закохувалися, працювали, сварилися, мирилися, боялися і мріяли...

Луцьк у шкільному підручнику історії, мабуть, жодного разу не з'явився. А Волинь... Ми цього не сприймали. Я прагнув пізнати, якою на вигляд була ось ця вулиця, натомість чув, що «суспільно-політичний устрій XII століття...», хотів дізнатися про людей і як вони тут жили, але слухав ще якісь шкільні канцеляризми, які мали пробудити в дітей цікавість до минулого, але викликали тільки бажання швидше піти на перерву. Бо надворі травень, юну душу манить щось невідоме, і життя князів у реферативній формі ніяк не може збігтися із цим невідомим, тож дисонує зі справжнім шкільним підлітковим життям...

Хоча на вулиці було гаряче, та моє захоплення минулим не давало можливості сповна віддатися стражданням літньої спеки. Думка була зосереджена на одній конкретній історії. Ба навіть не стільки історії,

скільки на комплексі почуттів, які вона в мене викликала. Це ж треба, як цікаво! Нам у школі такого не розповідали. Я ніколи не чув про те, що на Волині відбувалися такі події. Це неймовірно круто.

Тієї миті моя увага зосередилась зовсім на іншому. Я заново відкрив для себе князів! І зовсім не тих, які були героями шкільних параграфів з історії України, а тих, які жили та діяли тут, у моєму рідному Луцьку. Чомусь я раніше не знав про з'їзд монархів, завдяки якому Луцьк став винятковим містом на українській мапі.

Отак ідучи вулицею і, як завжди, роздумуючи, почув щось неймовірне. Під крислатими деревами скупчилася групка людей і слухала дівчину приблизно мого віку, яка стояла по центру півкола.

Я зупинився.

«У Вільні та Луцьку (перше місто після Вільна в Литві на той час) люди почали протестувати: Литва має стати самостійною, із князівства перетворитися на королівство, а королем має стати Вітовт. Отже, цей чоловік мав свої федералістські, з погляду унії, плани. Його мета — відокремити Литву за будь-яку ціну! Треба корону! Тут усе й почалося...

Для розв'язання цих та інших європейських геополітичних питань монархи Європи зібралися в Луцьку в 1429 році. Приїхало 15 тисяч гостей. Щодня споживали 700 волів, півтори тисячі баранів, кабанів та лосів. Випивали 600 бочок мальвазії, вина й інших напоїв. Гуляли три тижні. Розселялися навіть по довколишніх селах.

У Луцьку домовилися, що наступного року корону з Рима привезуть до Вільна. Але в події втрутилися політичні противники. Наступного року посланців перехопили. Ненависну корону, яка для Польщі була символом зради та майбутньої загрози, розрубали навпіл. Тож ко-

рона Вітовта так і не потрапила до потенційного короля-власника, а надії шляхти розбилися, мов кришталь об камінь. Сльози, розпач — корону не вберегли. Польська амбітність розітнула символ самотійності. Але цей символ став вічним, став магічним образом колишньої могутності та слави — Вітовтової корони...»

Я стояв вражений, бо почув історію, яку лише почав для себе відкривати. Слухаючи цей текст, помітив дивний збіг. На словах про тисячі спожитих баранів, лосів та кабанів, сотні щодня випитих бочок меду, мальвазії зрозумів, звідки ростуть ноги.

Це ж мій текст! Я його колись написав і опублікував на неформальному сайті — першому інтернет-майданчику про наше місто, де спілкувалася молодь середини 2000-х. І це якісно відрізнялося від популярних тоді форумів і публічних чатів. Власне, йшлося не про популярність, а про самовираження і творчість.

«Ну, чого все так грузить?» — із цієї фрази почалося моє знайомство із сайтом «Луцьк неформатний». Автор пояснював його створення тим, що в інтернеті якась каламуть, і нічого путнього про місто знайти не можна. Офіційні сайти, за його словами, «грузили», адекватної інформації не було, усе офіційно-ділове, сервісів нуль. Тож він створив майданчик для самовираження: без цензури і фільтрів. Головне — мати що сказати.

Я вирішив, що це гарна можливість розповісти про історію — просто й цікаво. Передати її так, ніби розповідасш своїм друзям побрехеньку, як ти вчора напився, приєднався до футбольних хуліганів і тебе ледь не загребли. Це ж принадно буде послухати в колі однодумців? Тож минуле я хотів зробити історією для однодумців, викликати в них емоцію та повагу, показати всю неймовірність і глибину нашого міста. То була перша

спроба розповісти про Луцьк молоді так, щоб зачепило, щоб змусило залишити бодай коментар під публікацією.

Соцмережі тільки з'явилися і були нерозвинені, тож видавалося, що написати якусь статтю в інтернеті — це справді круто. Так усе й почалося. І мені додавало інтриги випадково почути шматочок своєї історії на вулиці.

Тепер думаю, що, мабуть, це на краще. Так, у моїй школі я нічого не дізнався з локальної історії. Але якби я тоді задовольнив частинку своєї цікавості, то цей шматочок пізнання був би вже такою собі приємною стравою на блюдці, поданою і сприйнятою як звичайна шкільна програма. А тепер ні. Все, що знаю, це моє. Я сам лупав сю скалу, сам вибудував у голові систему, і ця самоосвіта мені неабияк сподобалася. Бо коли робиш щось сам, ти вчишся, а коли просто слухаєш уже готове, хай яким важливим воно здається для когось, це не стає для тебе інсайтом.

Я ловлю дівчину на ще кількох помилках у тексті (зокрема, про тисячі туш і сотні бочок щодня. Звісно ж, це неправда, або правда, яку треба вміти тлумачити із джерел минулого) і розумію, що вона просто переказує мою статтю з того сайту. Ех, часи фейсбуку, копірайтингу, фактчекінгу й авторського права, ви тоді ще не настали. Ваш матеріал ще важко було верифікувати, бо треба було шукати фахівців, відкривати енциклопедії і довго й важко працювати. Зробити це електронно було дуже складно. Принаймні не з такими можливостями, як тепер.

А проте її підхід я зацінив. Вітовт був ключовою фігурою так званого литовського періоду в історії Луцька. І нехай навіть із помилками, чути про це на вулиці в ті часи було дуже fajно. Звісно, з часу написання того тексту я знайшов нові джерела і побачив свої огріхи. Та вже як є.

Я відчував обурення і водночас захоплення. Навряд чи ця дівчина згадала мене перед слухачами. Але ж це